

Gondolatok az országos központi szolgáltatások távlati fejlesztési tervéhez (kb. 1990-ig)

VAJDA ERIK

Előzetesen meg szeretném jegyezni, hogy fejlesztési javaslataimban sokszor hangsúlyozom a számítógéppel fenntartott közvetlen, párbeszédés (on-line) üzemmód jelentőségét, illetve egyes szolgáltatásokat eleve ebben az üzemmódban látok megvalósítandónak. Elképzelhető, hogy a tervidőszakban sem az OSZK-n belül, sem országosan nem nyílik mód az ehhez szükséges hálózat megfelelő kiépítésére, jóllehet ez nem lehetetlen. Mégis óva intek minden olyan tervezéstől, amely 1990-ig konzerválná (néhány, a célra hivatott területtől eltekintve) a számítógép írott adatkivitelére, valamint a kötegelt üzemmódra támaszkodó feldolgozási gyakorlatot.

1. Az MNB számítógépes rendszerére alapuló szolgáltatások

1.1. Katalóguscédula

A cédulaszolgáltatással kapcsolatban két fő fejlesztési kérdés merül fel:

- a „gyűjtőköri” fejlesztés és
- a tartalmi-formai (az adatállományra és közlésmódjára vonatkozó) fejlesztés lehetősége.

Abból indulunk ki, hogy a cédulaszolgáltatásnak elvi célja, hogy minden magyar könyvtár (amely nem áll közvetlen, párbeszédéses kapcsolatban a Magyar Nemzeti Bibliográfia adatbázisával) felmentsen a magyar irodalom katalógizálási feladatai alól, vagy e munkát a minimumra szorítsa. Egyéb feltételezések esetén a cédulaszolgáltatás számottevő fejlesztésének nem lenne értelme. Ebből a felfogásból viszont adódik, hogy a *gyűjtőköri fejlesztést* (ez alatt értem az MNB teljes anyagának feldolgozását katalóguscédulák céljaira, vagy legalábbis e lehetőség megteremtését) mindenképpen tervezni kell.

A katalóguscédulák adattartalma és az adatok közlésmódja tekintetében nem szabad túlságosan sok változatot tervezni. A jelenleg is létező, elsősorban közművelődési könyvtárak használatára szánt „cédula-terv” mellett még kétféle cédulára lehet szükség:

- „teljes” (lásd alább) adatközlést nyújtó, „megfejtelt” főlap, a hozzá tartozó melléklapokkal;

— ugyanez, de „fejelés” nélkül, ennek megfelelően „biankó” mellék-
lapok szolgáltatásával.

Az adatok *teljes köre nem szükségképpen jelenti* a bibliográfiai leírási szabvány és más szabályzatok értelmében *közölhető* adatok teljességét. Megfelelő előkészítéssel (írásban és tanácskozásokon) meg lehetne határozni azt az adatminimumot (és egyben adatmaximumot), amit a tudományos és szakkönyvtárak többsége szükségesnek tart. Ettől az adattartalomtól nem szabadna a szolgáltatás keretében az egyedi igényektől függően eltérni. Esetleg felmerül egyetlen kiegészítő megoldás: a megjegyzések külön cédulára „tördelése”, mivel a legtöbb vita a megjegyzések mennyisége, illetve szükségessége tekintetében merül fel. A „különcédulás” megoldás megadja az igénybe vevő könyvtárnak a lehetséges választéket anélkül, hogy feltétlenül közölnie kellene katalógusában e választék egészét.

Azokban az esetekben, amikor a szabványok változatokat engednek meg, de az MNB gyakorlata kialakultnak tekinthető, az e gyakorlat szerinti változatot kell követni; egyéb esetekben az adattartalomhoz hasonlóan a többséget reprezentáló könyvtárak véleményét kell elfogadni.

A cédulaellátás néhány szervezeti-szervezési kérdése:

Célszerű lenne, ha a teljes cédulaellátásra (de legalább az általa (akár bizományban) terjesztett könyvek céduláinak értékesítésére a *Könyvért vállalkozna*. Amennyiben ez a lehetőség nem, vagy csak rendkívül korlátozottan áll fenn, akkor az *OSZK-nak meg kell szerveznie e szolgáltatásának értékesítését*. Ennek csak két lehetőségét látom:

a) szakcsoportonkénti értékesítés (ide tekintve ennek határesetét, a teljes sorozat szállítását is);

b) egyedi (könyvenkénti) értékesítés, megrendelésre, az azonosító adatok (ISBN, besorolási adatok, illetve e célra képezhető „ujjlenyomat-kód”) alapján.

Nyilvánvaló, hogy az a) alattiak céljaira a katalóguscédulák nyomdai sokszorosítására kell felkészülni, ami lehetővé tenné az elérhető áru (de így is lehetőség szerint ártámogatásban részesítendő) szolgáltatást, míg a b) esetben az egyedi cédulákat a számítógépnek kellene produkálnia, vagy legalábbis öntapadós „etiketteket” kellene előállítania, amelyekkel a katalóguscédula elkészíthető.

Végül még fennmaradt egy *technikai-módszertani-szabványosítási* kérdés: ez a tervidőszak megérleli az A6 méretű katalóguscédulákra való fokozatos átállást. Ismeretes, hogy az A6 méretnek számos előnye van az ún. „nemzetközi könyvtári katalóguskarton” tökéletesen ésszerűtlen méretéhez képest. Kétségtelen hátránya a nagyobb anyagigény és helyigény (bár a kettős cédulák számának csökkenése mindkettőt némileg ellensúlyozza). A jövőben a valóban nagy állománnyal rendelkező könyvtárak katalógusainak helyproblémája egyre inkább on-line és mikrofilm (COM) katalógusokkal oldódik majd meg, és ezért az egyetlen „hátrány” fokozatosan veszít jelentőségéből. Bár ez országos szabályozási-szabványosítási kérdés, nem lenne szabad kihagyni ezt a megfontolást a tervidőszakra vonatkozó fejlesztési elképzelésekből sem.

1.2. Mágnesszalagos és on-line adatszolgáltatás az MNB adatbázisából

A mágnesszalagos és on-line adatszolgáltatásról szólva, a továbbiakban *nem beszélek a nemzetközi adatszolgáltatásról*, (csereszalagról), jóllehet ennek kifejlesztése és „forgalmazása” nyilvánvalóan szükséges, mind a remélhetően kapható csereszolgáltatásokat, mind a nemzetközi fejlesztés irányát figyelembe véve. Már e csereszalag kapcsán is felmerül azonban két olyan kérdés, ami az egész kérdéskört illeti, és ezért már e ponton tisztázandó:

a) Meg kell határozni az MNB adatbázisára épülő *mágnesszalag-szolgáltatások formátumát*, mégpedig nem elsősorban az egyes rekordok szerkezete, szintaxisa, hanem sokkal inkább az adatelemek köre és közlésmódja tekintetében. Ami a *nemzetközi* csereszalagot illeti, jelenleg úgy tűnik, hogy ezt a legcélszerűbb az UNIMARC formátum szerint előállítani, felhasználva a Közös Adatcsereformátum (Common Communication Format; CCF) által ajánlott megoldásokat. Emellett azonban mind nemzetközi, mind belföldi célokra ki kell dolgozni az e formátumról a CCF-re, illetve a KGST-formátumra (MEKOF-1) való konverzió módszerét. Ami a *belföldi mágnesszalag-szolgáltatás* formátumát illeti, feltételezhető, hogy a belföldi bibliográfiai adatcsere formátumának kidolgozandó hazai szabványa (amelynek kidolgozásában az OSZK-nak aktívan részt kellene vennie) nem tér majd el számottevően a fent említett formátumok valamilyen szintézisétől, így a formátum általános szabályai tekintetében aligha kell majd jelentős különbséget tenni a nemzetközi és az országon belüli csereszalag között, ami azonban sajnos nem jelenti a szalagok azonosságát, mindenekelőtt az eltérő nyelvi követelmények, a hazai gyakorlatban alkalmazott bizonyos változatok stb. miatt.

b) Fel kell készülni arra, hogy mindennemű mágnesszalag-szolgáltatás (csereszalag, belföldi szolgáltatás) az adatbázis szervezése tekintetében el kell, hogy térjen az MNB gépi rendszerében alkalmazott megoldásoktól. Ez azt jelenti, hogy a csereszalagok előállítása során nem, vagy csak minimálisan lehet élni a *rekordok (sőt fájlok) összekapcsolásának lehetőségével*.

A *belföldi mágnesszalagigény* tekintetében határozott kétélyeim vannak. Mire ugyanis e szempontból számottevő nagyobb hazai könyvtáraink, illetve hálózataink technikai felkészültsége eléri azt a szintet, amikor (katalógusaik céljaira általában és a magyar állományrészeket illetően különösen), géppel olvasható, hiteles katalogizálási adatokat tudnak és akarnak igénybe venni, addigra várhatóan lényegesen gazdaságosabb, rugalmasabb, jobb megoldás lesz az on-line kapcsolat, mint a mágnesszalag-szolgáltatás. Mindenekelőtt azért vélem ezt így, mert on-line kapcsolat esetén nem kell előre „megrendelni”, „előfizetni” az MNB adatbázisának egy meghatározott részét, hanem eseti — leegyszerűsített — információkeresési folyamattal lehet „lehívni” annak vagy azoknak a dokumentumoknak a rekordját, amely(ek)re a felhasználó könyvtárnak szüksége van. Egyben az is lehetővé válik (anélkül, hogy ennek érdekében az egyedi felhasználói igényekhez igazodó programozást kellene végezni), hogy a felhasználó könyvtár az általa szükségesnek tartott adatösszetételben vegye igénybe az MNB adatait.

Mindez természetesen nem zárja ki a *hazai mágnesszalag-szolgáltatás* lehetőségét. Az OSZK-nak (sőt a Művelődési Minisztériumnak) kellene *felmérnie*, hogy az előttünk álló 10–15 éves időszakban mely könyvtárainkban merül fel a gépesített katalógizálás, vagy éppenséggel a gépben tárolt katalógusok terve. Vélelmezhető ugyanis, hogy a hagyományos katalógizálásnál maradók igényeit a cédulaszolgáltatás jobban elégíti ki, mint a mágnesszalag, vagy éppenséggel az on-line kapcsolat. Még megemlítem, hogy az on-line megoldás mellett szól az *OSZK-ban megvalósítandó integrált feldolgozás is*, mivel aligha tudom elképzelni, hogy az OSZK belső rendszere tartósan cédulaszolgáltatásra építse fel a nemzeti könyvtár katalógusainak szerkesztését és fejlesztését.

Ha a felmérések alapján a mágnesszalag-szolgáltatás valósulna meg, akkor nyilván ismét dönteni kell adattartalom és a megrendelési formák tekintetében. Ezzel kapcsolatos javaslatom lényegében megegyezik a cédula-ellátásnál említett javaslatommal: olyan adattartalommal kell szolgáltatni a mágnesszalagokon az egyes rekordokat, amelyek — a könyvtárak által egyöntetűen feleslegesnek tartott adatok kivételével — tartalmazzák az MNB-rekordok minden adatát. A szalagokat előfizethetővé kell tenni szaksoportonként (ide értve a teljes állomány igénybevételének határesetét is), de nem lehet elzárkózni attól sem, hogy valamely könyvtár „egyedi” szalag összeállítását kérje dokumentumonként, az ISSN vagy egyéb azonosító adatok megadásával.

A jelenlegi távlati tervidőszak fejlesztési céljai között mindenképpen szerepelnie kell az *MNB-adatbázis olyan szervezésének (vagy szükség szerint átszervezésének), amely lehetővé teszi az adatbázis könnyű, gyors, on-line kezelését, hozzáférhetőségét.* Ezt — a „kifelé” irányuló szolgáltatásból és az OSZK integrált feldolgozási rendszeréből, valamint olvasószolgálati követelményeiből adódó szükségletek mellett — *maga az MNB rendszere*, illetve annak továbbfejlesztése is szükségessé teszi.

1.3. *Előkatalógizálás (katalógizálás a kiadványban; CIP)*

E megoldás központi szolgáltatásként elsősorban akkor jelentős (és ezért is nevezem elsősorban „előkatalógizálásnak”), ha nyomtatott, vagy közvetlen, géppel olvasható formában *állománygyarapítási segédletet* ad a hazai (és az érdeklődő külföldi) könyvtáraknak.

Ha azonban a könyvtáraink (és nem utolsósorban a könyvkereskedelem, illetve a kiadók) részéről mutatkozó igény nem indokolja sem nyomtatott, sem géppel olvasható előkatalógizálási adatok állománygyarapítási célból való rendelkezésre bocsátását, akkor erősen kérdéses, hogy *van-e értelme a gépesített előkatalógizálásnak.* Maga a kiadványba nyomtatott tétel ugyanis — ha sikerül kellő szélességben megszervezni a kéziratok, illetve a szükséges adatok szolgáltatását — kézzel is elkészíthető, és az előkatalógizálási adatok „gépie vitele”, illetve a kiadványba nyomandó tétel gépi „előállítás” aligha kifizetődő, mint ahogy az egycélú számítógép-alkalmazás ritkán az.

Természetesen a döntés előkészítésében szerepet játszik az is, hogy *magának az MNB rendszerének működését* mennyire egyszerűsíti, illetve gyorsítja meg az előkatalógizálás. Ha az előkatalógizálás a tételek elég

széles körére terjed ki és az MNB input-folyamatát, illetve átfutási idejét lényegesen javítja, akkor a rendszer belső igényei folytán is érdemes előkatalogizálást végezni és ez esetben természetes, hogy mindennemű szolgáltatásnak is gépi adatbázisra kell épülnie. Hangsúlyozom azonban, hogy valóban sokrétű szolgáltatást akkor lehet elérni, ha az előkatalogizálás *háromas célt teljesít*, nevezetesen

- a rendszer belső céljait,
- a kiadványba nyomtatott tételek előállítását, és
- az állománygyarapítási segédletként felhasználható jegyzékek vagy géppel olvasható adattárak előállítását és terjesztését.

Mindezek az összetett követelmények azt jelentik, hogy az előkatalogizálás tekintetében sem lehet dönteni felmérés, illetve konzultációk nélkül.

1.4. Kiegészítő megjegyzés

A felsorolt szolgáltatásoknak csak akkor van értelme, ha teljesekek és megbízhatóak. Ez alatt értem a jelen esetben

- a gyűjtőkör kielégítő szélességét,
- a gyűjtőkörbe tartozó dokumentumok teljes körű feldolgozását, és
- a feldolgozás rövid, állandó, megbízható átfutási idejét.

Más szóval: nem szabad központi szolgáltatásokat szervezni „magyar módra” úgy, hogy a kapacitás akkor teszi lehetővé az említett követelmények teljesítését, ha „minden jól megy”. Csak bizonyos mérvű tartalék és háttérkapacitás birtokában lehet e szolgáltatásokra vállalkozni. Ez egyaránt vonatkozik a feldolgozás és a szolgáltatás szellemi és hagyományos technikai munkaműveleteire, valamint a számítógépes rendszerre. A központi szolgáltatások hasznosításának minden előnye ellenére egyetlen magyar könyvtártól sem várható az, hogy egy bizonytalan rendszertől tegye függővé katalógusainak teljességét, olvasóinak kiszolgálását, vagy éppen séggel állománygyarapító munkájának alaposságát.

2. Központi katalógusok

Előzetes megjegyzés

A központi katalógusokat két szempontból kellene vizsgálni:

— annak a hagyományos funkciónak (központi szolgáltatásnak) a szempontjából, amelynek lényege az, hogy megállapíthatóvá tegye valamely kiadvány jelenlétét az országban, és — pozitív válasz esetén — lelőhelyét, illetve

— a katalogizálást előkészítő, illetve katalogizálási adatokat szolgáltatató új, illetve kiépítendő funkció szempontjából („katalogizálási központ”).

Mivel a „hagyományos” funkcióból adódó fejlesztési követelmények szinte teljességgel felmerülnek az „újszerű”, katalogizálási központként ellátandó funkcióból következően is, az utóbbi funkciónak viszont sajátos kö-

vetelményei is vannak, az alábbiakban — az általános fejlesztési követelmények mellett — elsősorban a katalogizálási központként ellátandó központi funkcióról szölok.

2.1. Időszaki kiadványok központi katalógusa

Mindkét fent említett funkció ellátásának lényeges fejlesztési követelménye, de egyben természetes racionalizálási útja is, hogy az időszaki kiadványok központi katalógusa (amelyet a továbbiakban — éppen a kettős funkció miatt — nemzeti időszaki kiadvány-adatbázisnak; NIKÁ nevezek), *olyan bibliográfiai leírásokat (tégeleket) tartalmazzon*, amelyek hitelesek, a bibliográfiai leírás és besorolás követelményei szerint teljesekek és nyomon követhetők az időszaki kiadványban (adataiban) bekövetkező változásokat. Szorosan ide tartozik még az is, hogy a NIKÁ adatainak sokrétűen, tehát a legfontosabb azonosító elemek (ISSN, cím, közreadó, ország, tárgyköri csoport, lelőhely) felől hozzáférhetőnek (kezelhetőnek) kell lennie. Ugyanehhez a követelménycsoporthoz tartozik, hogy a NIKÁ mindenkori, *naprakész állapotában* legyen hozzáférhető a központi szolgáltatást igénylőknek, tehát nemcsak kiadványként, hanem „lekérdezés” alapján is.

A fentiekből következően nyilvánvaló, hogy a NIKÁ, mint adatbázis gépesítendő, pontosabban adataiból on-line és off-line módon hozzáférhető számítógépes adatbázist kell létrehozni. A fejlesztés során figyelembe kell venni a külföldön létező hasonló rendszerek szoftverjét, másrészt kapcsolatba kellene lépni azokkal a hazai könyvtárakkal, amelyek már konkrét lépéseket tettek időszaki kiadvány-nyilvántartásaik gépesítésére (pl. OMIKK).

A másik követelmény/következmény az, hogy a NIKÁ adatbázisát nem hazai „katalogizáló” munka eredményeként kell létrehozni (sem decentralizáltan, sem centralizáltan), hanem valamely létező *nemzetközi (külföldi) időszaki kiadvány-adatbázis* hitelesnek tekinthető leírásait kell alapként elfogadni, szükség szerint módosítva és kiegészítve az adott adatbázis rekordjait. A nemzetközi, illetve külföldi rendszerekből *átvett rekordok mindenképpen kiegészítendőek* (legalább a lelőhelyadatokkal, de kívánatosan magyar címfordítással és tárgyköri osztályozási adatokkal is). Az utóbbiakra a 3. fejezetben még visszatérek.

A teljesség érdekében a NIKÁ adatbázisát és szolgáltatásait úgy kell megszervezni, hogy a *könyvtárak* bejelentéseiket nyomtatott, vagy gépi jegyzék alapján, a nekik járó időszaki kiadványok túlnyomó többségét illetően, egyszerűen a rendszerben már tárolt *rekord valamely azonosító adatának* (ISSN, vagy ennek híján az azonosító adatok megállapítandó köre, esetleg „ujjlenyomat kód”) *közlésével tehessék meg*, és csak kivételes esetekben kényszerüljenek — egyszerűsített — leírás közlésére. A teljesség érdekében — jól lehet az mindenképpen csak részahalmazt jelenthet — meggondolható lenne a PKHI—Kultúra útján *előfizetett időszaki kiadványok* lelőhelyenkénti adatainak eleve adott bevitelle a rendszerbe, amely esetben ezeket az adatokat a könyvtáraknak csak a cserébe vagy ajándékba érkező kiadványok azonosító adataival kellene kiegészíteniük.

A nyilvántartás naprakésszé tétele érdekében célszerű lenne, ha a mindenkori alapul szolgáló külföldi, illetve nemzetközi adatbázis(ok) válto-

zásjelző (updating) szolgálata mellett az OSZK kölcsönösségi alapon megállapodna hazai nagykönyvtárak (lelőhelyek) korlátozott körével, az időszaki kiadványok adataiban bekövetkezett *változások jelzéséről, bejelentéséről*. Ilyen megállapodások fokozhatnák a gyorsaságot és biztonságot, egyben szorosabbá tennék az OSZK és a megfelelő könyvtárak kapcsolatát.

Elsősorban a hagyományos funkciót érinti a *lelőhelyadatok* kérdése. Ezzel kapcsolatban mindenképp arra van szükség, hogy a lelőhelyek kapcsolt adatai (rekordjai) tartalmazzanak a lelőhelyek szelektálására alkalmas adatokat, nevezetesen adatokat az illető könyvtár államigazgatási (ágazati), hálózati és kooperációs kör-beli hovatartozásáról, a könyvtár (illetve a fenntartó) jellegéről, végül — de elsősorban — a *könyvtár szolgáltató készségéről* (kölcsönzés, másolás, mikromásolás). Adott esetekben (a megfelelő időszaki kiadvány-tétel és lelőhely összekapcsolásakor) még külön adatoknak is jelentkezniük kell a könyvtár és az illető időszaki kiadvány viszonyát illetően (pl. kölcsönzésből vagy egyéb szolgáltatásból kizárva; nem őrzi meg stb.). Ide tartozik még az is, hogy a távlati fejlesztési időszakban lényegükben kell megreformálni a *lelőhelykódokat*. A jelenlegi, változó számú karaktert tartalmazó, állítólag mnemonikus, valójában csupán értelmetlen kódokat semmiképpen sem szabad konzerválni. Ha azonban a számítógépes rendszer átmenetileg be tudja fogadni ezeket a kódokat, akkor megváltoztatásuk a vonatkozó nemzetközi szabványosítási tevékenység elvi eredményeinek bevárása előtt (várhatóan 2—4 év) nem célszerű.

Még egy kérdést kell említeni, ami voltaképpen valamiféle „*NIKA-előkatalógizálást*” érint. Különböző hálózatok és koordinációs körök ugyanis azzal indokolják saját KC-akciójukat, hogy az OSZK központi katalógusa még számottevő fejlesztés után is csak a *ténylegesen beérkező* időszaki kiadványok lelőhelyadatait fogja tartalmazni, míg a saját KC-kba az önkéntes koordináció eredményeként fel lehet venni a *rendelési szándékot* is, tehát gyakorlatilag a tárgyév megkezdése előtt 6—9 hónappal adatokat lehet kapni a következő évi beszerzésről, illetve annak változásairól. Ez az érv meggondolandó, mert a legtökéletesebben működő rendszer esetében is az OSZK csak a mindenkori tényleges helyzet adatait tudná az adott hálózatnak, kooperációs körnek stb. szolgáltatni, de nem a „*dezideráta-adatokat*”. E „*dezideráta-adatok*” központi OSZK-s nyilvántartása egyébként azt is jelentené, hogy a tényleges bejelentés során azoknak a könyvtáraknak, amelyek e „*dezideráta-akcióban*” részt vettek, már csak a tényleges beszerzésben ehhez képest bekövetkező különbségeket kellene újra bejelenteniük. Ez a lehetőség legalábbis meggondolandó.

Végül a NIKA igénybevételi lehetőségeiről kell szólni. Nyilvánvalóan fenn kell tartani a *kiadvány*-formát, de *éves gyakorisággal* és mérlegelve a mikrokiadványban való párhuzamos, idővel esetleg kizárólagos kiadás lehetőségét. Az is elképzelhető, hogy kétévenként jelenne csak meg a „*papírkiadás*”, és a közbelső években mikrokiadványt publikálna az OSZK.

A kiadvány és a hagyományos, személyes, vagy telefonérdeklődés mellett a NIKA csak akkor tudja katalógizálási központként, illetve az állománygyarapítási koordinációt segítő központi katalógusként ellátandó feladatát teljesíteni, ha adatai *bármely időpontban on-line lekérdezhetővé* (kereshetővé), *illetve géppel olvasható adatbázisként szolgáltathatóvá válnak*.

Nem tartozik a központi katalógusként ellátandó funkciók közé, hanem kizárólag a katalogizálási központ szerepét érinti, hogy az utóbbi célra az adatbázisba fel kell venni (célszerűen összekapcsolva a hazai ISSN iroda tevékenységével és nyilvántartásával) *a magyar időszaki kiadványok adatait*. Ha ugyanis abból indulunk ki, hogy a hazai könyvtárak és tájékoztatói intézmények egyszer és mindenkorra radikálisan szüntessék meg az időszaki kiadványok saját katalogizálását, sőt pl. az analitikus feldolgozás eredményeit tartalmazó dokumentációs-információs kiadványaikba is a NIKA adatbázisából vegyék át az időszaki kiadványok adatait (és ez a követelmények fejlesztési lényege), akkor mindenképpen tragikomikus lenne, ha ez az eljárás éppen a magyar időszaki kiadványok esetében nem lenne lehetséges.

2.2. Könyvek központi katalógusa

Bár elvben ugyanazok a kérdések merülnek fel, mint az időszaki kiadványoknál, a könyvenként változó állomány és a felhasználható nemzetközi/külföldi adatbázisok hiánya, illetve gyökeresen más jellege miatt, végül pedig a — többek között anyagi-pénzügyi okokból is — kisebb hazai igények miatt, alighanem *óvatosabban kell bánni a fejlesztés irányaival és ütemével*, mint az időszaki kiadványok esetében.

A könyvtári technológia általános fejlődési irányai mellett a hazai igényekből is nyilvánvaló, hogy a külföldi könyvek központi katalógusának (a továbbiakban, az egyszerűség kedvéért: KC) *számítógépes gépesítése* — ha nem is a kezdetekig visszamenően, de bizonyos időszakról kezdve — *célszerű és indokolt lenne*. Emellett szólnak egyebek között az alábbi érvek:

- a könyvek esetében különösen nehéz azonosítás lényegesen könnyebb a különböző ismérvek koordinációja alapján végzett keresést lehetővé tevő számítógépes rendszerben, mint a hagyományos cédulakatalógusban;
- jelentős terület és munka takarítható meg;
- a KC (vagy annak egy része) tárgyi szempontú információkeresésre könnyebben alkalmassá tehető mint a hagyományos módszerekkel;
- a KC vagy egyes részei (ilyen igény esetén; lásd társadalomtudományi kézikönyvek) kiadvány és különösen mikrokiadvány formájában könnyebben közreadhatók, szerkeszthetők;
- végül, de nem utolsósorban: katalogizálási központként gyakorlatilag csak gépesített KC működhet.

A számítógépesítés tehát lehetséges és indokolt. Más kérdés, hogy a — a dologi, pénzügyi és szellemi kapacitás nyilvánvaló szűkössége miatt — e feladat *prioritás tekintetében alighanem elmarad az MNB, illetve az időszaki kiadványok központi katalógusának gépesítési-fejlesztési feladatai mögött*. A tervidőszakban mégis jelentősége van, mert ha a számítógépes fejlesztés megvalósítása csak kívánatos is, koncepciójának megalkotása és előkészítése mindenképpen szükséges.

Az egyetemes bibliográfiai számbavétel programjának már hosszú idő óta kívánatosnak tekintett természetes „mellékterméke” lenne az, hogy a KC *katalogizálási központ funkcióját is ellássa*. Természetesen segítené a

hagyományos funkciók ellátását is, ha a katalogizálási központként is működő KC adatbázisának alapjául nem az egyes könyvtárak bejelentéseiben foglalt leírások, hanem egyéb, hiteles forrásból merített leírások szolgálnának.

Hosszú időn keresztül úgy képzeltük el, hogy az egyetemes bibliográfiai számbavétel, illetve a nemzetközi MARC-hálózat keretein belül mód lesz arra, hogy cserébe (?) az MNB mágnesszalagjaiért *megkaphassuk a leglényegesebb országok nemzeti bibliográfiájának géppel olvasható, mágnesszalagos változatát*, ami lehetővé teszi, hogy valamely könyv magyarországi beszerzése (sőt, az erre irányuló szándék) *esetén hiteles rekord* készülhessen erről a könyvről, és a későbbiekben minden lelőhely-bejelentés e rekordot bővítené. Úgy vélem azonban, hogy ez az elképzelés még akkor is *vitatható*, ha a külföldi nemzeti bibliográfiák mágnesszalagjainak beszerzése nagy anyagi áldozatok nélkül megvalósítható lenne. A fő nehézséget ugyanis az *országba beérkező könyvek bibliográfiai rekordjainak keresése*, azonosítása jelentené a külföldi nemzeti bibliográfiák mágnesszalagjaiban. Nyilvánvaló, hogy a nemzeti bibliográfiák mágnesszalagjainak formájában „importált” leírások (tételek, rekordok) száma sokszorososan felülmúlná az országban valóban szükséges (tehát a beszerzett és bejelentett külföldi könyvekre kiterjedő) tételmennyiséget. Emellett a folyamatosan beérkező bibliográfiai mágnesszalagok — hacsak az OSZK nem végez további számítógépes feldolgozási munkát (kumuláció, invertált fájlok létrehozása stb.) — „időben elválnak” a bejelentéstől, vagyis igen nagy terjedelmű adatbázist kell a mindenkori azonosító adatok (szerencsés esetben ISBN, egyéb esetekben „hagyományos azonosítók”) szerint, rekordonként átvizsgálni, hogy a rendszer „átvegye” a megfelelő rekordot és a további bejelentéseket már ennek alapján regisztrálja, illetve az első vagy további bejelentőknek szolgáltatassa a hiteles tételt. Valószínű, hogy *egy-egy hiteles tétel megállapításának, szolgáltatásának és a KC számítógépes adatbázisába való átvételének költségei olyan nagyok lennének*, hogy ez az út járhatatlanná válik.

A technika fejlődése időközben kedvezőbb lehetőségeket nyitott meg. Ha a KC céljaira valóban a nemzeti bibliográfiai adatbázisokból kívánjuk beszerezni a hiteles tételeket (amelyek a katalogizálási szabályok országos-kénti eltérései miatt — a besorolási adatokat illetően — még időnként korrekcióra szorulnának), akkor sokkal gazdaságosabbnak és célszerűbbnek látszik *on-line kapcsolatba lépni olyan adatbázis-kezelő és terjesztő rendszerekkel* (vagy rendszerrel), amely (vagy amelyek) kezeli(k) a megfelelő nemzeti bibliográfiák adatbázisát. Ezek az adatbáziskezelő és terjesztő rendszerek eleve invertált fájlokat tartalmazó adatbázisokkal dolgoznak, ezért a mindenkori azonosító adatok alapján végzett keresés viszonylag gyors és könnyű munka, az adatok pedig minden további nélkül „áthozhatók”, ha az ebből adódó formátum-problémákat az adatok fogadásakor végzett (vagy végezhető) automatikus adatrögzítésnél megfelelően meg lehet oldani. A fejlesztést nézetem szerint ebbe az irányba kell terelni.

A harmadik lehetséges megoldás (amelynek bizonyos elemei azonban eleve kiegészítik a második és javasolt megoldást) az, ha a KC állományát *a lényegesebb bejelentő könyvtárak, illetve az OSZK saját katalogizáló, illetve ellenőrző munkájára felépítve teremtik meg*, elvben olyan rendszerben, mint

ahogy ez a nagy egyesült államokbeli *hálózatokban, mindenekelett az OCLC-ben történik*. Ez a dolog lényegét tekintve azt jelentené, hogy a megfelelő külföldi könyv leírását az a könyvtár szolgáltatja, ahová az illető könyv először beérkezik (e tényről az adatbázis automatizált, on-line átvizsgálása útján lehet meggyőződni). Az illető könyvtár által szolgáltatott rekord adott esetben módosulhat, kiegészülhet, egyéb, a rekordot saját katalogizálási céljaira felhasználó könyvtárak kiegészítő adatszolgáltatása, mindenekelett azonban az OSZK által végzett ellenőrzés és — esetleg — a nemzetközi úton nyert ellenőrző adatok alapján.

Ami a *KC hagyományos funkcióját* illeti, a részletek ismétlése nélkül utalnék rá, hogy a *lelőhelyekre vonatkozó adatokat* ugyanúgy ki kellene egészíteni, mint az időszaki kiadványok esetében, sőt elképzelhető, célszerű és indokolt lenne, ha a két gépesített rendszer egyetlen, összesített lelőhely-fájlt használna.

3. Különbéféle dokumentumok számítógépes feldolgozása és információkeresési lehetőségek az adatbázisban

3.1. A feldolgozandó dokumentumok és a szolgáltatások célja

Az OSZK részéről nyilvánvalóan elsősorban azoknak — a hagyományos dokumentumtipológia szerint *könyveken és időszaki kiadványokon kívüli — dokumentumoknak* a számítógépes feldolgozása merülhet fel, amelyeket a *Magyar Nemzeti Bibliográfia rendszerében* — többé-kevésbé elkülönítve — ma is feldolgoznak vagy amelyek feldolgozása már igen aktuális, tehát a nyomtatott (írott) zeneművek, a térképek és az audiovizuális dokumentumok (mindenekelett a hangrögzítések és a mozgófilmek), de természetesen számításba jönnek az olyan dokumentumok is, amelyek ugyan *könyvek, időszaki kiadványok, vagy azok részei*, de valamely szempontból elkülönítendőek (*cikkek, hungarika*).

Alighanem mindezen kategóriákról „általános bölcsességként” csak azt lehet elmondani a *számítógépes feldolgozás szükségességét* illetően, hogy ezt mérlegelni vagy megvalósítani akkor indokolt, ha

— a számítógépes feldolgozás olcsóbb, termelékenyebb, mint a manuális, illetve

— a számítógépes feldolgozás olyan többcélú feldolgozást tesz lehetővé, ami *egészében* olcsóbb, termelékenyebb, mintha ugyanezen célokat manuális feldolgozással érnék el;

— a számítógépes feldolgozással olyan folyamatos, illetve retrospektív információszolgáltatás válik lehetővé, amely hagyományos módszerekkel nem lenne lehetséges, és amelyhez számottevő érdek (igény, szükséglet) fűződik.

Az összes fenti tényező természetesen egyfelől a feldolgozott dokumentumok volumenétől, másrészt a felmerülő igények volumenétől és jellegétől függ.

A szolgáltatások célja — mint minden nemzeti bibliográfiai szolgáltatásé — voltaképpen a tájékoztatás, nevezetesen

— az olvasók, felhasználók „szakmai” tájékoztatása, vagyis a magyar termsé tárgyköri, személyi és intézményi szempontból való, folyamatos és retrospektív hozzáférhetővé tétele;

— a könyvtárak tájékoztatása bizonyos munkafolyamatok lehetővé tétele, illetve egyszerűsítése céljából (állománygyarapítás, katalogizálás, referenz, írásbeli tájékoztatás, dokumentációs szolgáltatások);

— nemzetközi célú tájékoztatás.

Különösen az *audiovizuális dokumentumok*, de olyan, eddig nem említett, szűkebb értelemben időszaki kiadványnak vagy kisnyomtatványnak minősíthető dokumentumok esetében is, mint amilyenek pl. a *kutatási jelentések, a szabadalmi és egyéb iparjogvédelmi dokumentumok, a szabványok és más normatív dokumentumok, a különböző szintű és jellegű disszertációk stb.*, az OSZK-nak arra kellene törekednie, hogy *együttműködjön* az e tekintetben de facto nemzeti bibliográfiai, illetve központi katalogizálási funkciót ellátó, vagy ilyen funkciók ellátására törekvő könyvtári, tájékoztatási és ezeken kívüli rendszerekkel és intézményekkel (OTH, MSZH, MTA, egyetemek, OMIKK stb.), illetve legalább metodikailag, esetleg a formátumok közös elemei és — párhuzamos feldolgozás esetén — a közös források tekintetében koordinálja ezeket a központi szolgáltatásokat, ideértve ezek számítógépesítését is. Jelenleg az OSZK gyakorlatilag ezekről alig vesz tudomást, azoknak pedig, akik ilyen rendszereket építenek ki, vagy éppenséggel üzemeltetnek, gyakran fogalmuk sincs arról, hogy az OSZK-nak (legalábbis metodikai és koordinációs tekintetben) bizonyos illetékessége van ezek ügyében.

A cikkek feldolgozásával — alább — külön is foglalkozunk. A *hungarika feldolgozás számítógépesítésére* és az e területen folytatandó együttműködésre jórészt ugyanazok a megállapítások vonatkoznak, amelyeket a fentiekben a speciális dokumentumokról tettünk. Minden a gyakorlati igényektől függ.

3.2. Cikkek feldolgozása

A magyar időszaki kiadványokban megjelenő cikkek feldolgozásának és e feldolgozás számítógépesítésének kérdéseit igen nehéz különválasztani. A jelenlegi, részben decentralizált feldolgozás, egyes munkamegosztási és tájékoztatási előnyei mellett, hátrányok sokaságával jár: szétrombolta az információkeresésre szolgáló egységes bázist, metodikai eltérésekre vezetett és jelenleg nem is használja ki saját lehetséges fő előnyét, az egységes, egyszeri feldolgozásra alapozott sokcélú szolgáltatás lehetőségét. Az esetleges gépesítés e nehézségek és hibák feloldásához hozzájárulhat.

Úgy látszik ui., hogy mind a párhuzamosságok felszámolása, mind a konvenciók és gyűjtőköri szabályok szerinti teljesség szavatolása, mind a visszakereshetőség szempontjából teljes értékű megoldás *csak az egységes rendszerbe szervezett és számítógépesített folyóiratcikk-feldolgozás révén* lehetséges. Ez nem szükségszerűen jelent ismételt centralizálást, csupán annyit, hogy a feldolgozás eredményeit (decentralizáltan vagy centralizáltan, feldolgozáskor vagy utólag) géppel olvasható formában rögzíteni kellene, és az így létrejövő fájlokat *egységes adatbázisba (is) kellene integrálni*.

A folyamatos tájékoztatás teljességére, egyben párhuzamosságainak kiküszöbölésére, illetve a retrospektív tájékoztatás céljait szolgáló egységes adatbázis létrehozására és a mindezek racionális megoldásához szükséges számítógépesítésre az *OSZK-nak kell* — jóllehet együttműködésben a szakközpontokkal — koncepciót kidolgoznia és — részben — személyi, anyagi és gépi kapacitást rendelkezésre bocsátania.

A magam részéről ezt a feladatot *sürgősnek ítélem*, mert a kieső időt visszamenőleg már nem lehet behozni, vagy legalábbis minden ilyen visszamenőleges feldolgozás rendkívül költséges, időigényes és hibákkal terhes lenne.

3.3. Az információkeresés problémái

Minden olyan számítógépes rendszer, amelyet csak valamely tájékoztató kiadvány, illetve folyamatos szolgáltatás érdekében hoznak létre, sán-tít. A számítógépes (sőt bármilyen) információs rendszereknek természetes követelménye az, hogy a felépülő adatbázisban tárolt információk visszamenőleg is kereshetők legyenek.

Csak technikai kérdés az, hogy a központi szolgáltatások adatbázisai (kötegelt vagy párbeszédés üzemmódban, ha úgy tetszik: off-line vagy on-line) felhasználhatók legyenek olyan szolgáltatások kereteiben, amelyek a tárolt információkat, személyek, illetve intézmények szerint (vagy éppenséggel „műtényező”, tehát meghatározott mű különféle kiadásai és a „röla szóló irdalom” tekintetében) visszakereshetővé teszik. Feltételezhető azonban, hogy ez az igény kisebb mértékben, mindenekelőtt biobibliográfiák és intézményi bibliográfiák készítése során merül fel.

A lényegesebb, izgalmasabb kérdés a *tárgykör szerinti információkeresés*. Úgy vélem, hogy minden, a központi szolgáltatások eredményeként, illetve céljaira létrejövő adatbázist alkalmassá kell tenni adott mélységű, tárgykör szerinti információkeresésre, sőt ezzel párhuzamosan és ez után az OSZK rendszerének rendszeres szolgáltatásává kell tenni ilyen jellegű információkeresés ellátását, a központi szolgáltatások keretében.

Az OSZK központi szolgáltatásainak adatbázisaiban végzendő tárgyköri *információkeresés iránti igények* — legalábbis a természettudományok, valamint a műszaki és ahhoz hasonló alkalmazott tudományok területén — *aligha a kutatók, vagy fejlesztők folyamatos vagy retrospektív szakmai információigényeként merülnek fel*. Alighanem közelebb járunk a valósághoz, ha úgy véljük, hogy az OSZK információkeresési szolgáltatásait sokkal *inkább könyvtári és bibliográfiai háttér-szolgáltatásként*, tehát pl.: állománygyarapítási, ellátottsági elemzési és más hasonló könyvtári célokra, illetve retrospektív (időszaki kiadványok esetében esetleg kurrens) szakbibliográfiák összeállításához használják majd fel. E területeken az OSZK-nak az érintett társintézményekkel közösen kell felmérnie és megállapítania a tárgyköri információkeresés iránti igények jellegét.

A fenti fejtegetésből következik, hogy az OSZK adatbázisának jelentős részében nincs értelme berendezkedni a legspeciálisabb témák szerint végzett információkeresésre; sokkal inkább valószínűsíthető, hogy *a nagyobb tárgyköri csoportok iránti igények* lesznek a jellemzőek.

A Magyar Nemzeti Bibliográfia adatbázisai esetében kézenfekvő az *Egyetemes Tizedes Osztályozás* alkalmazása, annál is inkább, mert ez sem az MNB, sem az OSZK szakkatalógusa tekintetében nem jelent újdonságot. Mai ismereteink szerint egyébiránt az Egyetemes Tizedes Osztályozás szerinti számítógépes információkeresés korántsem lehetetlen, jóllehet — általános nézet szerint — célszerűbb az ETO és valamely más információkereső nyelv szerinti kombinált információkeresés. Az ETO esetében emellett meggondolandó, hogy azokban az adatbázisokban, amelyek esetében az ETO alkalmazása jelenleg is adott, különösen pedig azokban (MNB), ahol az ETO-t gyakorlatilag két szinten (szakcsoport és részletes jelzet) alkalmazzák, szükség van-e egy, a későbbiekben említendő lazább és egyben korszerűbb szerkezetű tárgyköri osztályozás alkalmazására is. Erre — gondolom — csak gyakorlati kísérletek alapján lehet válaszolni.

A *tezauruszok* alkalmazását nézetem szerint általában el kell vetni. Az ún. makrotezauruszok ugyanis semmivel sem alkalmasabbak a szélesebb tárgykörök szerinti információkeresésre, mint a laza, sekély, fazettás szerkezetű hierarchikus osztályozások, viszont annál sokkal nagyobb munkát igényelnek. A *szaktezauruszok* alkalmazása — egyes szakterületeken — nem zárható ki, de alkalmazásuk nyilván nem terjeszthető ki az adatbázisok, vagy akár egy adatbázis egészére. Elméletileg természetesen elképzelhető lenne az OSZK egy vagy összes központi szolgáltatása esetében a PRECIS módszer magyar adaptációjának alkalmazásával a *tezaurusz-jellegű információkereső nyelv folyamatos építése*. Nem elsősorban nyelvi okokból (bár az adaptáció számos elvi és gyakorlati problémát vetne fel), hanem a rendelkezésre álló munkaerő mennyisége és minősége, valamint a dologi feltételek híján a magam részéről nem hiszek egy ilyen eljárás létjogosultságában, jóllehet ez nem menti fel az OSZK-t az alól, hogy (amint már az eddigiekben is tennie kellett volna) kísérleteket folytasson a PRECIS magyarra való adaptálhatósága és a központi szolgáltatásokban való alkalmazhatósága tekintetében.

Tisztán elméletileg az OSZK adatbázisaiban (és különösen a központi katalógusokban) *sekély, fazettás jellegű, laza hierarchiájú* információkereső nyelv (tárgyköri csoportrendszer) alkalmazása látszana a legcélszerűbbnek (szükség esetén egészítve ki — egyes szakterületeken vagy általában — speciálisabb osztályozással vagy indexeléssel). Az ilyen nyelveknek két „representánsát” ismerjük: az *Átfogó Tárgyköri Rendszerezést* (Broad System of Ordering; eredeti rövidítésével és az alábbiakban: *BSO*) és a *KGST—NTMIR*-ben alkalmazott rubrikátort (rubrikátorokat).

A *BSO* elveiben és szerkezetében közel állna azon követelmények teljesítéséhez, amelyekről szó volt. Nemzetközi visszhangja és különösen gyakorlati elterjedése viszont *nem jogosít fel különösebb optimizmusra* használhatóságát illetően.

Az *NTMIR* rubrikátor alkalmazásától eleve el kell tekinteni e rendszer elméleti és gyakorlati hiányosságai miatt.

Végül, de nem utolsósorban, mint minden szöveges adatbázisban, az OSZK adatbázisaiban is végezhető lenne *automatizált, szabad szövegszavas („szabad tárgyszavas”)* információkeresés. A gyakorlatban azonban ez — általában — szükségtelen lesz, de az eredmények sem lennének kielégítőek,

mert az OSZK adatbázisai a tartalom kifejezésére alkalmas szöveges információk tekintetében, megállnak a címnél, aminek értéke az automatizált, szabad szövegszavas információkeresés szempontjából nem nagyon nagy. Ezért e módszert — megfelelő szakterületen, megfelelő igényre — csak egyéb információkereső nyelvekkel és módszerekkel kombinálva, azok kiegészítőjeként tudom elképzelni az OSZK központi szolgáltatásai esetében.

4. Számítástechnikai szervezés

Mind a számítástechnika fejlődési iránya, mind pedig a könyvtárak mint szervezetek jellege amellet szólna, hogy az OSZK-nak — eltekintve a szükséges perifériáktól (input-output berendezések, intelligens terminálok, miniszámítógépek) — *ne legyen saját számítóközpontja*, számítástechnikai bázisa, legalábbis ami a „nagygépet” illeti. Ezzel szöges ellentétben viszont mélységes meggyőződése, hogy nemcsak az OSZK központi szolgáltatásai, hanem *egész könyvtárügyünk és tájékoztatásügyünk gépesítése* ferde, rossz irányba halad akkor, ha különféle „szakmán kívüli” számítóközpontokhoz csatlakozik és — mind hardver, mind szoftver tekintetében — azok ügyfelévé válik, ami sajátos magyar szolgáltatási viszonyaink között csaknem egyértelmű a kiszolgáltatottsággal, szétforgácsoltsággal és koordinálatlansággal.

A fentiekből adódóan úgy vélem, hogy (és ez a művelődésügyi kormányzatnak, saját erejéből, vagy együttműködve az MTA-val és az OMF-val már eddig is halaszthatatlan kötelessége lett volna), hogy sürgősen *ki kell építeni, illetve ki kell választani azt az egy-három számítóközpontot*, amely a magyar könyvtárügy, tájékoztatásügy és hozzá kapcsolódó egyes más művelődésügyi és tudományos területek számítóközpontja lesz a jövőben. Ezekben a számítóközpontokban kell összpontosítani az e tekintetben eddig kialakult szakértelmet, ezek rendelkezésére kell bocsátani a már kialakult, létrehozott szoftvert, és ezeket kell megtenni a sajátos könyvtári — tájékoztatási célú szoftver kidolgozásával és adaptálásával foglalkozó szoftverfejlesztő központoknak. Ezek a számítóközpontok dolgozhatnak vállalkozásszerűen, de csak „alapítólevelük” keretében, tehát *prioritással a könyvtári-tájékoztatási szakterületeknek* kell dolgozniuk és (ennek érdekében) az illetékes állami szervek finanszírozási és más eszközökkel érvényesített koordináló befolyása mellett.

Az OSZK e központokhoz, vagy ezek egyikéhez *csatlakozhat* saját perifériáival, intelligens termináljaival és más megfelelő berendezéseivel. Az említett számítóközpontok egyébként egymással is kapcsolhatók, ami megkönnyítené az országos *könyvtári-tájékoztatási számítógépes hálózat* létrehozását.

Önmagában nincs speciális jelentősége annak, hogy az egyik ilyen számítóközpont az OSZK számítóközpontjaként, vagy az OSZK szervezetén kívül jön létre, amint hogy az sem jelentős, hogy a többi „könyvtári” számítóközpont meglévő könyvtárakra, vagy éppenséggel meglévő könyvtári számítóközpontokra (pl. OMIKK) települ-e. A lényegesebb az, hogy ezeknek a számítóközpontoknak mind üzemeltetési, mind — és különösen —

fejlesztési szempontból könyvtári feladatokat kell prioritással ellátniuk, hogy egyfelől általában a könyvtárügy, másfelől az OSZK központi szolgáltatásainak szempontjai érvényesüljenek a számítóközpontok munkájában. Ha mégis könyvtári szervezetbe kerülnének, akkor viszont az a fontos, hogy *e számítóközpontok ne legyenek kénytelenek igazodni a könyvtárak korszerű technikát nehezen elbíró, merev szervezeti-személyi-dologi adottságaihoz.*

Budapest, 1982. július

**НЕКОТОРЫЕ ЗАМЕЧАНИЯ ПО ПЕРСПЕКТИВНОМУ ПЛАНУ
РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕНТРАЛЬНЫХ СЛУЖБ
(ПРИМЕРНО ПО 1990 Г.)**

Э. ВАЙДА

Статья содержит предложения по развитию автоматизированной системы центральных служб Государственной библиотеки им. Сечени. Подробно рассматриваются проблемы обслуживания, основанного на автоматизированной системе Венгерской национальной библиографии (обслуживание каталожными карточками, магнитной лентой и путем теледоступа. В работе затрагиваются вопросы сводных каталогов, в первую очередь, с точки зрения подготовки каталогизации, т. е. функции обеспечения данных для каталогов библиотек страны. При этом на первый план выдвигается вопрос разработки автоматизированной системы регистрации зарубежных сериальных изданий с возможностью непосредственного запрашивания базы данных. Выдвигаются предложения о расширении документативной базы и профиля, автоматизированной системы служб а также об углублении обработки, с расчетом на перспективу информационного поиска. Подчеркивается первоочередная ответственность Государственной библиотеки им. Сечени в развитии центральных служб, но при этом принимается в расчет возможность расширения этой ответственности и на другие крупные библиотеки в результате сотрудничества с ними. Автор видит гарантию успешной организации автоматизированных процессов работы библиотек в создании централизованных вычислительных центров библиотечно-информационного назначения.